

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2562 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

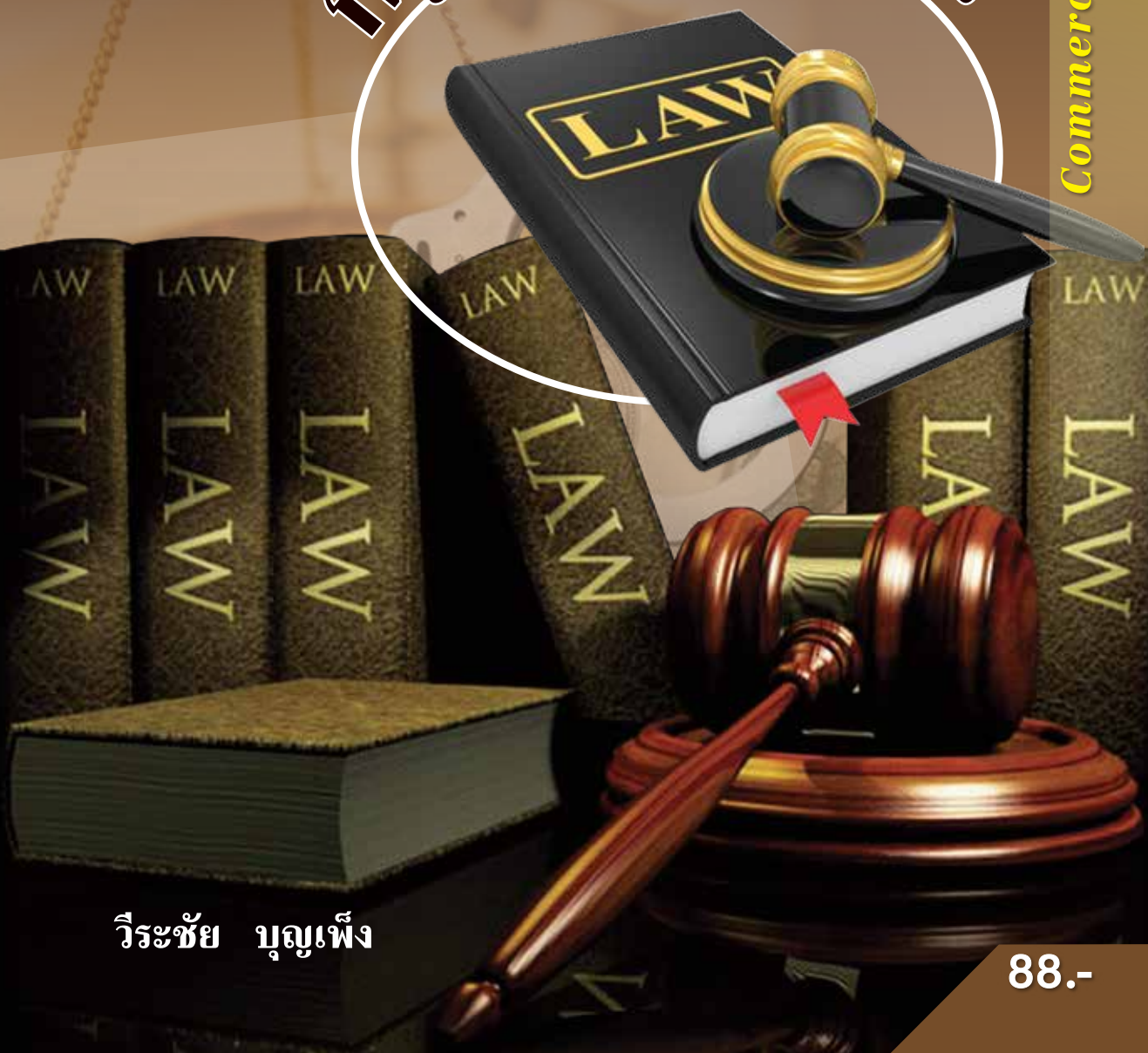

รหัสวิชา 20001-1005

ได้ผ่านการตรวจการประเมินคุณภาพจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ครั้งที่ 1
ประเภทวิชาพาณิชยกรรม กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพพื้นฐาน ประกาศลำดับที่ 341

กฎหมายพาณิชย์

Commercial Laws

วีระชัย บุญเพ็ง

88.-

กฎหมายพาณิชย์

(Commercial Laws)

รหัสวิชา 20001-1005

หมวดวิชาสมรรถนะวิชาชีพ กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพพื้นฐาน

ประเภทวิชาพาณิชยกรรม

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ

เรียบเรียงโดย

วีระชัย บุญเพ็ง

น.บ. (นิติศาสตรบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กฎหมายพาณิชย์

(Commercial Laws)

ISBN 978-616-495-004-7

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย...

บริษัทวังอักษร จำกัด

69/3 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

โทร. 0-2472-3293-5 โทรสาร 0-2891-0742 Mobile 08-8585-1521

e-Mail : wangaksorn9@gmail.com

Facebook : สำนักพิมพ์ วังอักษร

www.wangaksorn.com

ID Line : @wangaksorn

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2562

จำนวนที่พิมพ์ 3,000 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

โดยบริษัทวังอักษร จำกัด ห้ามนำส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ไปทำซ้ำ
ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ไม่ว่ารูปแบบใด ๆ นอกจากได้รับอนุญาต

เป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าจากทางบริษัทฯ เท่านั้น

ชื่อและเครื่องหมายการค้าอื่น ๆ ที่อ้างอิงในหนังสือฉบับนี้

เป็นสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของแต่ละราย

โดยบริษัทวังอักษร จำกัด มิได้อ้างความเป็นเจ้าของแต่อย่างใด

กฎหมายพาณิชย์ (Commercial Laws)

รหัสวิชา 20001-1005

จุดประสงค์รายวิชา เพื่อให้

1. มีความเข้าใจหลักการที่เกี่ยวข้องกับบุคคล นิติกรรม สัญญาและหนี้
2. มีความเข้าใจหลักการกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
3. มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ เข้าใจหลักการ วิธีการ

สมรรถนะรายวิชา

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับหลักการของกฎหมายพาณิชย์
2. จัดทำเอกสารประกอบที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายพาณิชย์

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาเกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล นิติกรรม สัญญา หนี้ และ เอกเทศ สัญญาเฉพาะ สัญญาที่เกี่ยวข้องกับซื้อขาย เช่าซื้อ จ้างทำของ รับส่งของ การยืม การค้ำประกัน การจำนอง - จำน่า การฝากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า ตัวแทนนายหน้าและประกันภัย และวิธีการจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย

ตารางวิเคราะห์สมรรถนะรายวิชา

วิชากฎหมายพาณิชย์ รหัสวิชา 20001-1005

ท - ป - น 2 - 0 - 2 จำนวน 2 คาบ / สัปดาห์ รวม 36 คาบ

หน่วยที่ สมรรถนะรายวิชา	แสดงความรู้เกี่ยวกับ หลักการของกฎหมาย พาณิชย์	จัดทำเอกสารประกอบ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย พาณิชย์
บทที่ 1 บุคคล	✓	
บทที่ 2 นิติกรรม สัญญา	✓	✓
บทที่ 3 หนี้	✓	
บทที่ 4 ซื้อขาย เช่าซื้อ	✓	✓
บทที่ 5 จ้างทำของ รับขน	✓	✓
บทที่ 6 ยืม ฝากทรัพย์ เกือบของในคลังสินค้า	✓	✓
บทที่ 7 ตัวแทน นายหน้า ประกันภัย	✓	✓
บทที่ 8 คำประกัน จำนอง จำนำ	✓	✓
บทที่ 9 การจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย	✓	✓

คำนำ

วิชากฎหมายพาณิชย์ รหัสวิชา **20001-1005** จัดอยู่ในหมวดวิชาสมรรถนะวิชาชีพ กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพพื้นฐาน ประเภทวิชาพาณิชยกรรม ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ ผู้เขียนได้บริหารสาระการเรียนรู้แบ่งเป็น 9 บทเรียน ได้**จัดแผนการจัดการเรียนรู้/แผนการสอนที่มุ่งเน้นฐานสมรรถนะ (Competency Based) และการบูรณาการ (Integrated)** ตรงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา ในแต่ละบทเรียน มุ่งให้ความสำคัญส่วนที่เป็นความรู้ ทฤษฎี หลักการ กระบวนการ ตัวอย่าง แบบฝึกปฏิบัติ และคำถามเพื่อการทบทวน เพื่อฝึกทักษะประสบการณ์ **เร่งพัฒนาบทบาทของผู้เรียนให้เป็นผู้จัดการแสวงหาความรู้ (Explorer)** เป็นผู้สอนตนเองได้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ และ**บทบาทของผู้สอนเปลี่ยนจากผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้จัดการชี้แนะ (Teacher Roles)** จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อความสนใจเรียนรู้ และเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ (Co-investigator) จัดห้องเรียนเป็นสถานที่ทำงานร่วมกัน (Learning Context) จัดกลุ่มเรียนรู้ให้รู้จักทำงานร่วมกัน (Grouping) ฝึกความใจกว้าง มุ่งสร้างสรรค์คนรุ่นใหม่ สอนความสามารถที่นำไปทำงานได้ (Competency) สอนความรัก ความเมตตา (Compassion) ความเชื่อมั่น ความซื่อสัตย์ (Trust) เป้าหมายอาชีพ อันยังประโยชน์ (Productive Career) และชีวิตที่มีศักดิ์ศรี (Noble Life) เหนือสิ่งอื่นใด เป็นคนดีทั้งกาย วาจา ใจ มีคุณธรรม มีจรรยาบรรณทางธุรกิจและวิชาชีพ

ส่งเสริมสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational Qualification System) ให้สอดคล้องตามมาตรฐานอาชีพ (Occupational Standard) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กำลังแรงงาน การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานระดับชาติ (National Benchmarking) และการวิเคราะห์หน้าที่การงาน (Functional Analysis) เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และทุกสาขาอาชีพ เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนเข้าสู่สนามการแข่งขันในประชาคมอาเซียน

ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ผู้สอน ผู้ประสพวิชาความรู้ เอกสาร หนังสือที่ใช้ประกอบในการเรียบเรียงไว้ ณ โอกาสนี้

วีระชัย บุญเพ็ง

สารบัญ

บทที่ 1 บุคคล	1
บุคคลธรรมดา	2
สิ่งซึ่งได้แก่สภาพบุคคล	8
ความสามารถของบุคคล	14
นิติบุคคล	20
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	23
 บทที่ 2 นิติกรรม สัญญา	 28
เหตุการณ์ธรรมดากับเหตุการณ์ในกฎหมาย	29
ความหมายของนิติกรรม	30
ประเภทของนิติกรรม	31
ความสมบูรณ์ของนิติกรรม	32
ความบกพร่องของการแสดงเจตนา	33
ผลทางกฎหมายของการแสดงเจตนา	40
โมฆะกรรม	42
โมฆียะกรรม	43
เงื่อนไขและเงื่อนไขเวลา	4 7
ความหมายของสัญญา	51
การก่อให้เกิดสัญญา	51
การเกิดสัญญา	54
มัดจำและเบี้ยปรับ	55
การเลิกสัญญา	57
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	60
 บทที่ 3 หนี้	 65
ความหมายของหนี้	66
ผลแห่งหนี้	69
กำหนดเวลาชำระหนี้	69
การผิดนัดของลูกหนี้	70

ข้อแก้ตัวของลูกหนี้	71
ผลของการที่ลูกหนี้ผิดนัด	71
การผิดนัดของเจ้าหนี้	72
ข้อแก้ตัวของเจ้าหนี้	73
ผลของการที่เจ้าหนี้ผิดนัด	73
การชำระหนี้กลายเป็นพันธวิสัย	74
การบังคับชำระหนี้	75
การควบคุมทรัพย์สินของลูกหนี้	77
การรับช่วงสิทธิ	79
สิทธิยึดหน่วง	79
การโอนสิทธิเรียกร้อง	80
ความระงับแห่งหนี้	83
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	90

บทที่ 4 ซื้อขาย เช่าซื้อ 93

ความหมายของสัญญาซื้อขาย	94
ประเภทของสัญญาซื้อขาย	95
ทรัพย์สินที่นำมาซื้อขาย	96
แบบของสัญญาซื้อขาย	96
หลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดี	97
สถานที่จดทะเบียนซื้อขาย	98
ค่าฤชาธรรมเนียมในการทำสัญญาซื้อขาย	98
การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย	99
หน้าที่ สิทธิ ความรับผิดชอบของผู้ขาย	100
สิทธิ หน้าที่ของผู้ซื้อ	105
การซื้อขายเฉพาะบางอย่าง	105
ความหมายของสัญญาเช่าซื้อ	111
แบบของสัญญาเช่าซื้อ	111
ความระงับของสัญญาเช่าซื้อ	112
ผลของการเลิกสัญญาเช่าซื้อ	112
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	114

บทที่ 5 จ้างทำของ รับขน **118**

ความหมายจ้างทำของ	119
ลักษณะของสัญญาจ้างทำของ	119
สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจ้าง	120
สิทธิและหน้าที่ของผู้ว่าจ้าง	121
ความระงับแห่งสัญญาจ้างทำของ	122
สัญญารับขน	122
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	125

บทที่ 6 ยืม ฝากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า **128**

สัญญายืม	129
สัญญายืมใช้คงรูป	129
สัญญายืมใช้สิ้นเปลือง	133
การกู้ยืมเงิน	134
หลักเกณฑ์การกู้ยืมเงิน	134
การคิดดอกเบี้ยเงินกู้ยืม	135
การคิดดอกเบี้ยทบต้น	136
การรับสิ่งของแทนเงินที่กู้ยืม	137
สัญญาฝากทรัพย์	137
ลักษณะสำคัญของสัญญาฝากทรัพย์	138
สิทธิและหน้าที่ของผู้รับฝากทรัพย์	138
สิทธิและหน้าที่ของผู้ฝากทรัพย์	140
อายุความเกี่ยวกับการฝากทรัพย์	142
สัญญาเก็บของในคลังสินค้า	143
สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของนายคลังสินค้า	143
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	147

บทที่ 7 ตัวแทน นายหน้า ประกันภัย **150**

ลักษณะของสัญญาตัวแทน	151
วิธีการตั้งตัวแทน	152
ประเภทของตัวแทน	152

วิธีการตั้งตัวแทน	153
หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวการต่อตัวแทน	155
ความรับผิดชอบของตัวการต่อบุคคลภายนอก	155
ความรับผิดชอบของตัวแทนต่อบุคคลภายนอก	156
ความระงับของสัญญาตัวแทน	156
ผลแห่งความระงับแห่งสัญญาตัวแทน	157
ตัวแทนค้าต่าง	157
สัญญานายหน้า	159
ลักษณะของสัญญานายหน้า	159
คำบำเหน็จนายหน้า และค่าใช้จ่ายที่นายหน้าได้ออกไป	160
หน้าที่และความรับผิดชอบของนายหน้า	160
ความระงับแห่งสัญญานายหน้า	160
อายุความเรียกค่านายหน้า	161
วิธีเฉพาะการประกันภัยในการรับขน	166
ประกันภัยค้าจุณ	168
สัญญาประกันชีวิต	169
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	172

บทที่ 8 คำประกัน จำนอง จำนำ **176**

สัญญาคำประกัน	177
ลักษณะของสัญญาคำประกัน	177
แบบของสัญญาคำประกัน	178
ลักษณะของหนี้ที่คำประกันได้	178
ผู้รับเงื่อนไข	179
ผู้คำประกันหลายคน	179
ความรับผิดชอบของผู้คำประกัน	180
สิทธิของผู้คำประกัน	181
ความระงับสิ้นไปของสัญญาคำประกัน	182
สัญญาจำนอง	183
ทรัพย์สินที่จำนองได้	184

การทำสัญญาจำนอง	184
การจำนองทรัพย์สินหลายสิ่งเพื่อประกันหนี้รายเดียว	185
สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนอง	187
สิทธิและหน้าที่ของผู้จำนอง	188
การบังคับจำนอง	188
ความระงับของสัญญาจำนอง	191
สัญญาจำนำ	192
ทรัพย์สินที่จำนำเป็นประกันหนี้ได้	193
การจำนำสิทธิซึ่งมีตราสาร	193
สิทธิและหน้าที่ของผู้รับจำนำ	194
สิทธิและหน้าที่ของผู้จำนำ	195
การบังคับจำนำ	195
ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาจำนำ	196
ข้อแตกต่างระหว่างสัญญาจำนำและสัญญาจำนอง	196
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	198

บทที่ 9 การจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย	201
การจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย	202
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	230

บรรณานุกรม	233
-------------------	------------

บทที่ 1

บุคคล

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives)

หลังจากศึกษาจบบทเรียนนี้แล้ว นักศึกษาจะมีความสามารถดังนี้

1. ระบุประเภทของบุคคลได้
2. อธิบายลักษณะบุคคลธรรมดาได้
3. บอกลักษณะสิ่งที่ประกอบเป็นสภาพบุคคลได้
4. ระบุหลักเกณฑ์ของการเป็นคนسابัญได้
5. บอกลักษณะสิ่งที่ประกอบเป็นสภาพบุคคลได้
6. อธิบายความสามารถของบุคคลได้

บุคคล คือ สิ่งซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ได้ตามกฎหมาย ดังนั้นสิ่งใดก็ตาม ถ้ามีสิทธิและหน้าที่ได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วก็ถือว่าเป็น บุคคล

บุคคลตามกฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. บุคคลธรรมดา
2. นิติบุคคล

บุคคลธรรมดา

บุคคลธรรมดา ได้แก่ คนหรือมนุษย์ที่มีชีวิต ไม่จำกัดเพศ อายุ หรือความผิดปกติของร่างกายแต่อย่างใด

การเริ่มต้นสภาพบุคคล

ประมวลกฎหมายและพาณิชย์ มาตรา 15 วรรคแรก บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มตั้งแต่เมื่อคลอด แล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย” จากมาตรานี้การเริ่มสภาพบุคคลจึงประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ

1. การคลอด และ
2. อยู่รอดเป็นทารก

ดังนั้น ทารกที่ยังไม่คลอดจึงไม่มีสภาพบุคคล หรือทารกที่คลอดแล้วแต่ไม่มีชีวิต ก็จะไม่มีความสภาพบุคคล

คำว่า “คลอด” คือ การที่ทารกพ้นจากช่องคลอดมารดาโดยไม่มีอวัยวะเหลือติดอยู่ ส่วนจะมีการตัดสายสะดือหรือไม่นั้นไม่เป็นสาระสำคัญและการผ่าตัดเพื่อทำคลอดก็อยู่ในความหมายนี้ด้วย

คำว่า “อยู่รอดเป็นทารก” คือ ทารกที่คลอดแล้วมีชีวิตโดยมีการหายใจหรือมีหลักฐานแสดงว่ามีชีวิตได้แก่หัวใจเต้น การเคลื่อนไหวที่ชัดเจนของกล้ามเนื้อที่อยู่ในบังคับของจิตใจ แต่ถ้าทารกที่คลอดออกมาแล้วไม่มีการหายใจ หรือไม่แสดงอาการว่ามีชีวิตดังกล่าว ถือว่าทารกตายในครรภ์มารดา

ผลของการมีสภาพบุคคล จะทำให้ทารกมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ความสามารถในการใช้สิทธิของทารกอาจไม่เท่าบุคคลปกติ

สิทธิของทารกในครรภ์มารดา

โดยหลักทั่วไปทารกในครรภ์มารดายังไม่ถือว่าเป็นสภาพบุคคล ดังนั้น จึงไม่สามารถมีสิทธิหน้าที่ในทางกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 วรรค 2 บัญญัติว่า “ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถจะมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังเกิดมารอดอยู่” ตามมาตรานี้เป็นการคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์มารดา แม้ยังไม่มีความสภาพบุคคลก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ภายในเงื่อนไขที่ว่ามีชีวิตและมีการคลอดและมีชีวิตรอดอยู่ เช่น สิทธิในการที่จะมีบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1536 บัญญัติว่า “เด็กเกิดแต่หญิงขณะเป็นภรรยาชาย หรือภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่มีการสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามีแล้วแต่กรณี” จากบทบัญญัติของมาตรานี้ แสดงให้เห็นว่าทารกในครรภ์มารดาและเกิดมาในขณะที่หญิงเป็นภรรยาชายก็ดี หรือภายใน 310 วันนับแต่การสมรสสิ้นสุดก็ดี ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามี เช่น นางจันทร์เพ็ญเป็นภรรยาชอบด้วยกฎหมายของนายชัชชัย ทั้งคู่ได้จดทะเบียนหย่ากัน ถ้าภายใน 310 วัน นางจันทร์เพ็ญคลอดบุตร ให้สันนิษฐานว่าเด็กคนนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของนายชัชชัยตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

วันเกิดของบุคคล

วันเกิดหรือวันเริ่มสภาพของบุคคล ถือเอาวันที่ทารกนั้นคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกโดยปกติ เมื่อมีคนเกิดในบ้าน กฎหมายกำหนดให้เจ้าบ้านต้องแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งท้องที่ที่เกิดหรือแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ ในโอกาสแรกภายในสิบห้าวันนับแต่เกิด ในกรณีจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนดให้แจ้งภายหลังได้ แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่สามารถแจ้งได้ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 มาตรา 18 ดังนั้น บุคคลจึงทราบวัน เดือน ปี ของตน แต่ในบางกรณีครอบครัวอยู่ห่างไกลจากความเจริญไม่ได้แจ้งว่าบุตรของตนเกิดเมื่อใด เมื่อมีปัญหาทางกฎหมายเกิดขึ้น ทั้งทางกฎหมายแพ่งและทางกฎหมายอาญา ที่เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคล ฉะนั้นการรู้วันเกิดของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เช่น

ในทางแพ่ง

1. เมื่อบุคคลมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ ย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะ
2. ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นทำเมื่อฝ่ายชายมีอายุครบสิบเจ็ดปี บริบูรณ์และฝ่ายหญิงมีอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์
3. ผู้เยาว์อาจทำนิติกรรมได้เมื่ออายุครบสิบห้าปีบริบูรณ์
4. บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีจะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ แต่บุคคลนั้นจะต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อยสิบห้าปี

ในทางอาญา

1. เด็กอายุยังไม่เกินสิบปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ
2. เด็กอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจดำเนินการ เช่น ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรมหรือสถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก

3. เด็กอายุกว่าสิบห้าปี แต่ต่ำกว่าสิบแปดปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กนั้น ในอันควรที่จะวินิจฉัยสมควรลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรลงโทษก็ให้จัดการตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยตัวไป วางข้อกำหนดให้บิดา มารดาหรือผู้ปกครองระมัดระวังเด็กไม่ให้ก่อเหตุร้าย เป็นต้น แต่ถ้าศาลเห็นสมควรพิพากษาลงโทษ ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงครึ่งหนึ่ง

4. เด็กอายุตั้งแต่สิบแปดปีแต่ยังไม่เกินยี่สิบปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้

ด้วยเหตุนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 16 บัญญัติว่า”การนับอายุของบุคคลให้เริ่มนับแต่วันเกิด ในกรณีที่รู้วันเกิดในเดือนใดแต่ไม่รู้วันเกิด ให้นับวันที่หนึ่งแห่งเดือนนั้นเป็นวัน แต่ถ้าพันวิสัยที่จะหยั่งรู้เดือนและวันเกิดของบุคคลใด ให้นับอายุบุคคลนั้นตั้งแต่วันต้นปีปฏิทิน ซึ่งเป็นปีที่บุคคลนั้นเกิด” จากมาตรา 16 แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ถ้าไม่ทราบว่าคุณคนนั้นเกิดวันที่ใด แต่ทราบว่าเกิดเดือนอะไรให้ถือว่าบุคคลนั้นเกิดวันที่หนึ่งแห่งเดือนนั้น เช่น นายหนุ่มเกิดเดือนมีนาคม พ.ศ. 2556 แต่ไม่รู้วันเกิด ให้ถือว่านายหนุ่มเกิดวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2556

2. ถ้าไม่ทราบวัน เดือน ที่เกิดให้ถือว่าวันต้นปีแห่งปฏิทินเป็นวันเกิด วันต้นปีแห่งปฏิทินของประเทศไทย ในสมัยก่อนใช้ปฏิทินหลวงถือเอาวันที่ 1 เมษายนเป็นวันต้นปีแห่งปฏิทินหลวง ต่อมาเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2483 ให้ถือวันที่ 1 มกราคม เป็นวันต้นปีแห่งปฏิทินหลวง ให้มีผลนับจากวันประกาศนี้ไปอีก 30 วัน กล่าวคือ การใดที่ทำขึ้นหรือเกิดขึ้นก่อนวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ถ้ากำหนดให้คำนวณเป็นปีต้องถือวันที่ 1 เมษายน เป็นวันต้นปี และในทางกลับกันถ้าเกิดตั้งแต่วันที่ 18

ตุลาคม พ.ศ. 2483 ให้ถือวันต้นปี คือ 1 มกราคม เป็นต้นไป เช่น ทราบว่าเกิดปี พ.ศ. 2480 แต่ไม่ทราบวัน และเดือนเกิดเช่นนี้ถือว่าเกิดวันที่ 1 เมษายน หรือทราบว่าได้เกิดปี พ.ศ. 2510 แต่ไม่ทราบวัน เดือนเกิดเช่นนี้ถือว่าเกิด วันที่ 1 มกราคม

การสิ้นสุดสภาพบุคคล

ป.พ.พ. มาตรา 15 วรรคแรก บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อตาย” ถ้าบุคคลถึงแก่ความตาย สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายจะตกไปยังทายาทตั้งแต่วันที่บุคคลผู้นั้นตาย เว้นแต่ตามกฎหมาย หรือโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้นั้น

การสิ้นสุดสภาพบุคคล มี 2 กรณี คือ

1. *การตาย* หมายถึง การสิ้นสุดสภาพบุคคลโดยธรรมชาติไม่ว่าโดยสาเหตุใด ซึ่งทางการแพทย์ปัจจุบันนี้ถือว่า เมื่อแกนสมองตาย ถือว่าบุคคลนั้นสิ้นสุดสภาพบุคคลหรือตาย เพราะเมื่อแกนสมองตายทุกระบบที่สำคัญที่มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่จะหยุดทำงาน เมื่อบุคคลใดตาย สิทธิและหน้าที่ของบุคคลนั้นจะสิ้นสุดลงไป เช่น การตายทำให้สิ้นสุดสภาพบุคคล การเป็นสามีภรรยาสิ้นสุด การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสิ้นสุดลง และมรดกตกทอดแก่ทายาททันที ในเรื่องการตายกฎหมายได้กำหนดไว้ดีกว่ากรณี queบุคคลถึงแก่ความตายพร้อมกันในเหตุอันตรายเป็นกรณี ถ้าเป็นการพิสูจน์ที่จะกำหนดได้ว่าบุคคลใดตายก่อนหรือตายหลังให้ถือว่าตายพร้อมกัน (ป.พ.พ. มาตรา 17)

2. *การสาบสูญ* หมายถึง การสิ้นสุดสภาพบุคคลโดยผลของกฎหมาย แม้ความจริงบุคคลนั้นอาจยังมีชีวิตอยู่แต่ไม่รู้ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร บุคคลใดถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย

หลักเกณฑ์ของการเป็นคนสาบสูญ

ป.พ.พ. มาตรา 61 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และไม่มีใครรู้แน่ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ตลอดระยะเวลา 5 ปี เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้

ระยะเวลาตามวรรคหนึ่งให้ลดลงเหลือ 2 ปี

(1) นับแต่วันที่มีการรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงคราม และหายไปในการรบหรือสงครามดังกล่าว

(2) นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อับปาง ถูกทำลายหรือสูญหายไป

(3) นับแต่วันที่เกิดเหตุอันตรายเป็นเหตุอันนอกจากที่ระบุไว้ใน (1) หรือ (2) ได้ผ่านพ้นไป ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายเช่นนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าวการเป็นคนสาบสูญมีหลักเกณฑ์ดังนี้คือ

1. กรณีธรรมดา กำหนดว่าถ้าบุคคลใดได้หายไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่และไม่มีใครรู้แน่ชัดว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ เป็นระยะเวลาติดต่อกันนานถึง 5 ปี ผู้มีส่วนได้เสียของบุคคลที่หายไป หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญ เมื่อศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนสาบสูญแล้ว ให้โฆษณาคำสั่งศาลลงในราชกิจจานุเบกษา การสั่งให้บุคคลใดเป็นคนสาบสูญถือเป็นดุลยพินิจของศาล

2. กรณีพิเศษ เป็นกรณีที่บุคคลนั้นไปตกอยู่ในอันตรายแห่งชีวิต ซึ่งยากแก่การที่จะยังมีชีวิตอยู่รอดกลับมาได้ การร้องขอให้ศาลสั่งเป็นคนสาบสูญให้ลดระยะเวลาลงเหลือ 2 ปี เหตุแห่งกรณีพิเศษได้แก่

(1) นับแต่วันที่มีการรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงคราม และหายไปในการรบหรือสงครามดังกล่าว

ตัวอย่าง เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2555 ร้อยตรีรักษาดิ นำกำลังลาดตระเวนในป่า ได้ประทะกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่ภาคใต้ กองกำลังที่ร้อยตรีรักษาดิเป็นผู้บังคับบัญชา ได้เสียชีวิต และบาดเจ็บ ร้อยตรีรักษาดิได้หายไปไม่ทราบว่ายังมีชีวิตหรือเสียชีวิต ดังนี้ผู้มีส่วนได้เสียกับการหายไป หรือพนักงานอัยการมีสิทธิร้องขอให้บุคคลสาบสูญได้ ตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม 2557

(2) นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อับปาง ถูกทำลายหรือสูญหายไป

ตัวอย่าง นายสมชายกับเพื่อนได้เดินทางโดยเรือเร็วเพื่อไปยังเกาะช้างเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2555 ระหว่างทางเรืออับปางเพราะเจอพายุเพื่อนของนายสมชายได้รับการช่วยเหลือรอดชีวิตแต่ไม่พบนายสมชาย ดังนี้ผู้มีส่วนได้เสียของนายสมชายหรือพนักงานอัยการมีสิทธิร้องขอให้บุคคลสาบสูญได้ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2557

(3) นับวันที่เหตุอันตรายแก่ชีวิตนอกจากที่ระบุไว้ในข้อ (1) หรือข้อ (2) ได้ผ่านพ้นไป ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายเช่นนั้น

ตัวอย่าง นางสาวเล่นน้ำอยู่บริเวณชายหาดบางแสนเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2555 เกิดคลื่นยักษ์พัดร่างนางสาวหายไปทะเล ดังนี้ผู้มีส่วนได้เสียของนางสาวหรือพนักงานอัยการมีสิทธิร้องขอให้บุคคลสาบสูญได้ตั้งแต่วันที่ 14 เมษายน 2557

ผลของการเป็นคนสาบสูญ

เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้บุคคลใดเป็นคนสาบสูญแล้วให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินที่มีอยู่ถือเป็นกองมรดกที่ทายาทพึงใช้สิทธิจัดการได้ตามกฎหมาย และการเป็นคนสาบสูญนั้น ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนด 5 ปี หรือ 2 ปีแล้วแต่กรณี มีใช้วันที่ศาลสั่งหรือวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 62 บัญญัติ “บุคคลซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตาย เมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังที่ระบุไว้ในมาตรา 61”

ตัวอย่าง นายแดงหายไปจากบ้าน เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2550 โดยไม่ส่งข่าวให้ทางบ้านทราบแต่อย่างใด ต่อมาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2556 ภรรยาได้ร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้นายแดงเป็นคนสาบสูญ ศาลพิจารณาแล้วสั่งให้นายแดงคนเป็นสาบสูญเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2556 และโฆษณาคำสั่งเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2556 เช่นนี้ถือว่านายแดงเป็นคนสาบสูญตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม 2555 อันเป็นวันแรก เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 5 ปี

ข้อพิจารณา เหตุใดจึงถือเอาวันที่ 2 มกราคม 2555 เป็นวันครบกำหนด แทนที่จะถือวันที่ 1 มกราคม 2555 เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/3 กำหนดว่าถ้ากำหนดระยะเวลาเป็นวัน สัปดาห์ เดือนหรือปี มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน

การถอนคำสั่งสาบสูญ

การถอนคำสั่งสาบสูญมี 2 กรณี คือ

1. บุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ เช่น กลับมายังภูมิลำเนา มีคนพบเห็น หรือแจ้งข่าวมาให้ทราบ
2. บุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญได้ตายแล้ว แต่ตายผิดจากเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ ตายไม่ตรงกับวันที่ครบกำหนด 5 ปีหรือ 2 ปี แล้วแต่กรณี

บุคคลผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลถอนคำสั่งสาบสูญ

1. บุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ
2. ผู้มีส่วนได้เสียกับบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ
3. พนักงานอัยการ

ผลของการที่ศาลสั่งถอนคำสั่งสาบสูญ

เมื่อศาลมีคำสั่งถอนคำสั่งให้เป็นสาบสูญแล้วจะมีผลดังนี้

1. การถอนคำสั่งนั้นไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้ทำโดยสุจริต ในระหว่างเวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญจนถึงวันถอนคำสั่งนั้น

ตัวอย่าง นายขาวได้รับมรดกเป็นรถยนต์ 1 คัน จากการที่นายดำถูกศาลสั่งให้เป็นสาบสูญ ภายหลังโดยสุจริตนายขาวได้ขายรถคันดังกล่าวให้กับนายเขียว ดังนี้เมื่อนายดำกลับมาจะเพิกถอนสัญญาซื้อขายรถยนต์ระหว่างนายขาวกับนายเขียวไม่ได้

2. บุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนสาบสูญ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไปเพราะสั่งถอนคำสั่งแสดงสาบสูญนั้น ต้องส่งคืนทรัพย์สินแต่เพียงเท่าที่ยังได้เป็นलगแก่ตนอยู่

ตัวอย่าง นายสมชายได้รับมรดกเป็นเงินสด 100,000 บาท จากการที่นายสมบัติถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ภายหลังนายสมบัติกลับมา นายสมชายใช้เงินโดยสุจริตเหลือเพียง 1,000 บาท ดังนั้น นายสมชายต้องคืนเงินให้กับนายสมบัติเท่าที่เหลืออยู่ แต่ถ้าใช้เงินหมดนายสมชายไม่ต้องรับผิดชอบต่อนายสมบัติ

สิ่งที่ได้แก่สภาพบุคคล

เมื่อบุคคลเกิดมามีสภาพบุคคลแล้ว ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ได้ตามกฎหมาย และจะเห็นว่า บุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกันทางธรรมชาติและทางกฎหมาย ซึ่งความแตกต่างของบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้มีดังนี้ คือ

1. สัญชาติ
2. ชื่อ
3. ภูมิลำเนา
4. สถานะ

สัญชาติ

สัญชาติ หมายถึง ข้อผูกมัดบุคคลไว้กับประเทศ บุคคลผู้มีสัญชาติของประเทศใดจะต้องมีสิทธิและหน้าที่ต่อประเทศที่ตนมีสัญชาติ การได้มาซึ่งสัญชาติไทยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. การได้สัญชาติโดยการเกิด

1.1 **หลักสายโลหิต** หมายถึง บุคคลที่เกิดจากบิดาหรือมารดาที่มีสัญชาติไทยย่อมได้สัญชาติไทยไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

1.2 **หลักดินแดน** หมายถึง บุคคลเกิดในราชอาณาจักรไทยย่อมมีสัญชาติไทยยกเว้น บิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวย่อมไม่ได้รับสัญชาติไทย

2. การได้สัญชาติหลังการเกิด

2.1 **จากการสมรส** เช่น หญิงต่างด้าวสมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทยให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

2.2 **จากการขอแปลงสัญชาติเป็นไทย**

2.3 **จากการขอกลับคืนสัญชาติไทย**

ชื่อ

เมื่อบุคคลเกิดมามีสภาพบุคคลแล้วจะต้องมีชื่อ เพื่อระบุว่าเป็นบุคคลใดตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 บัญญัติว่า “ผู้มีสัญชาติไทย ต้องมีชื่อตัว และชื่อสกุล และจะมีชื่อรองก็ได้ตามมาตรานี้ ชื่อบุคคล กำหนดไว้ดังนี้ คือ

1. ชื่อตัว หมายถึง ชื่อประจำบุคคล
2. ชื่อรอง หมายถึง ชื่อประกอบถัดจากชื่อตัว เช่น นายปัญญา นภา เจริญศรี คำว่า นภา คือ ชื่อรอง
3. ชื่อสกุล หมายถึง ชื่อประจำวงศ์สกุล ชื่อสกุลได้มาโดยผลของกฎหมาย บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของบิดา ในกรณีที่บิดาไม่ปรากฏบุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของมารดา

หลักเกณฑ์การตั้งชื่อตัวและชื่อรอง

1. ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธย พระนามของราชินี หรือราชทินนาม
2. ต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย
3. ชื่อรองต้องไม่ฟ้องกับชื่อสกุลของคนอื่น เว้นแต่เป็นกรณีที่คู่สมรสใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือกรณีบุตรใช้ชื่อสกุลเดิมของบิดาหรือมารดาเป็นชื่อรองของตน

หลักเกณฑ์การตั้งชื่อสกุล

1. ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับพระปรมาภิไธยหรือพระนามของพระราชินี
2. ไม่ฟ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายกับราชทินนาม เว้นแต่ราชทินนามของตน ของบุพการี หรือของผู้สืบสันดาน
3. ไม่ซ้ำกับชื่อสกุลที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์หรือชื่อสกุลที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว
4. ต้องไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย
5. มีพยัญชนะไม่เกินกว่าสิบพยัญชนะ เว้นแต่เป็นกรณีใช้ราชทินนามเป็นชื่อสกุล

หลักเกณฑ์การใช้ชื่อสกุลของคู่สมรส

1. คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกัน หรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน การตกลงจะกระทำเมื่อมีการสมรสหรือในระหว่างสมรสก็ได้ ข้อตกลงจะเปลี่ยนแปลงภายหลังก็ได้ ซึ่งจะทำให้คู่สมรสเลือกใช้ชื่อสกุลได้ 4 แบบ คือ ชายใช้ชื่อสกุลชาย หญิงใช้ชื่อสกุลหญิง หรือชายใช้ชื่อสกุลชาย หญิงใช้ชื่อสกุลชาย หรือชายใช้ชื่อสกุลหญิง หญิงใช้ชื่อสกุลหญิง หรือชายใช้ชื่อสกุลหญิง หญิงใช้ชื่อสกุลชาย
2. เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลเพิกถอนการสมรส คู่สมรสที่ใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายต้องกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน
3. เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตายให้ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน